

GRUNDEN! En artikel om att göra upp eld.

Av: Sebastian Scheler

Denna artikels syfte är att hjälpa dig som historisk återskapare på traven med den kanske mest grundläggande kunskap av alla; göra upp ELD!

Tanken är inte att informera om eldstålsmodeller, fnösketyper, ved etc. utan hur du på ett enkelt och historiskt korrekt vis gör för att få fram en låga. Jag bör kanske nämna att detta endast är en av många varianter. Jag har valt just denna då den för mig fungerat näst intill ofelbart. Som en början kommer här ett citat som mer eller mindre sammanfattar processen:

"Fire-making is a simple process with the mountaineers. Their bullet-pouches always contain a flint and steel, and sundry pieces of" punk" or tinder; and pulling a handful of dry grass, which they screw into a nest, place the lighted punk in this, and, closing the grass over it, wave it in the air, when it soon ignites, and readily kindles the dry sticks forming the foundation of the fire."

-George Frederick Ruxton

Utrustning

Det man behöver för att göra upp eld med eldstål och flinta är följande:

- Eldstål, härdat stål med hög kolhalt.
- Flinta, det underlättar med skarpa kanter.
- Fnöske, används här som ett samlingsnamn för det material som skall "fånga" gnistan.
- Tändvirke, ett ord krasst översatts från engelskans "tinder", det material som bildar första lågan.

Fnöske

I denna instruktion har jag använt mig av fnöske bestående av förkolnat bomullstyg. Det är lätt att tillverka, billigt och pålitligt. Det kan vara på sin plats med en beskrivning av hur det tillverkas.

Tag ett hundra procentigt bomullstyg, t.ex. lakansväv. Klipp det till 5x5 cm bitar. Lägg sedan dessa i en plåtburk med lock i storlek lagom för att ha i ditt eldkit. Burken placeras sedan i glöden av en brasa. Det kommer att ryka och eventuellt brinna lite av gaserna som frigörs. Ingen fara! Vänta ca. (bara för att nämna en tid) 5-10 minuter. Ta ur burken ur elden, låt den svalna och voila! De förkolande bitarna är ditt alldeles egna "char cloth"!

Gnistan

Innan det blir skarpt läge rekommenderar jag starkt en övning i gnistframställning. Du lär med största sannolikhet slå sönder både en och två flintor innan du får in tekniken. Tanken är att man skrapar av ett tunt lager av stålet, friktionen får kolinnehållet att glöda. Mitt råd blir med andra ord att försöka "skrapa" stålet mot flintan istället för att "slå". Givetvis måste rörelsen göras med en snärt. När det sedan sprutar gnistor om dig måste du lära dig att fånga dem!

Glöd

Om du nu anser dig bemästra konsten att skapa gnistor blir steget till att fånga dem lätt. Det enda du behöver göra är att klämma in en bit fnöske mellan tummen och flintan. Det kanske låter konstigt att lägga den på ovansidan, men jag lovar dig att lika många gnistor flyger upp som ner.

OBS! Glöm inte att stänga burken med fnöske, annars kan detta resultera i ett glödande inferno.

När väl tyget glöder kommer vi till nästa steg. Såvida du inte ska tända pipan, då är du klar.

Fågelbo

Nu när du har din glödande tygbit vill det till att ha allt förberett. Ris, pinnar och ved insamlat, och framför allt ditt fågelbo redo. Fågelbo eller "birds nest" består av det tidigare nämnda tändvirket d.v.s. gräs, tovat lin, enebark eller dylikt buntas ihop till formen av just ett fågelbo. Mitt i boet placerar du din glödande tygbit. Forma boet till en boll med tygbiten som centrum.

ELD!

Slutligen blås, blås och åter blås. Men blås med känsla, övning är den bästa lärare för att uppnå maximal hetta och få ditt rykande bo att bryta ut i eld. Detta kan vara oerhört frustrerande, rök i lungorna eller tändet vägrar! Ja, vägrar ta eld! Det är alltså detta som är själva målsättningen. Jag måste även här höja ett varningens finger, AKTA LUGGEN! Jag har lyckats sveda både lugg och ögonbryn då glöden blir till eld. Och målet med denna artikel är nått!

Ytterligare läsning mm.

För mer information om eldstål rekommenderar jag artikeln; [Hur pälsjägare i klippiga bergen utrustade sig, 1820-1840](#). För ännu mer information finns artiklar i både Museum of the Fur Trade Quartely, Vol:37, nr.3 och Rex A. Normans artikel "Strike a Light" i Muzzleloader, July/August 2007 för att nämna några.

Eldstål finns hos de flesta återförsäljare inom området, några av dem finner du under "Links". Flinta finns att köpa eller till självplock längs vissa delar av kustlinjen.

LYCKA TILL!!

Källor

Ruxton, George F. *Life in the Far West*. Norman: University of Oklahoma Press, 1951.